

Notat

Dato: 27.04.2018
Arkivsak: 2015/5412-31
Saksbehandlar: sigwols

Til: Hans-Christian Engum

Frå: Sigrun Wølstad, Robert Stormark, Endre Sten Nilsen, David Aasen Sandved

Kulturminnefagleg fråsegn - E39 Stord-Os . Tilleggshøyring av planforslag frå Statens vegvesen

Mottatte tilleggsutgreiing omfattar to nye brualternativ over Bjørnafjorden (K7-1 og K8-1) med tilhøyrande gang- og sykkelsti trasé. Alternativa vil bli vurdert saman med alternativ K7 og K8.

Vi viser til Fylkeskonservatoren sin kulturminnefaglege fråsegn av 14.12.2016, når det gjeld dei øvrige traséalternativa.

Forslag til vedtak

1. Hordaland fylkeskommune vil tilrå brualternativ K8-1. Denne er vurdert til å ha minst negativ konsekvens for kulturminne og kulturmiljø.
2. Hordaland fylkeskommune vil tilrå gang- og sykkelveg alternativ 2 eller 3, då desse får minst negativ konsekvens for kulturminne og kulturmiljø.

Planprosess og medverknad

Det har vore god dialog og informasjonsflyt mellom Fylkeskonservatoren og Statens vegvesen i høve kulturminneinteressene i planprosessen. Det interaktive kartet som syner ulike miljøtema har vore eit nyttig og godt verktøy til å få oversikt over kulturminneverdiane.

Konsekvensutgreiing

Effekt mål/premiss fastsatt i planprogrammet er mellom anna å velje «ei løysing som gir minst mogleg negative verknader for naturmangfald, friluftsområde og kulturminne». Ein ser at dette er prioritert, då *Tilleggsutgreiing Delrapport 4: Kulturmiljø* er fagleg særskildt godt utgreidd. Det er gjort grundig arbeid i høve gjennomgang av tilgjengeleg kjeldemateriale, synfaringar og registreringar av kulturmiljø.

Konsekvensutgreiinga (KU) har ei omfattande skildring av kulturminner og kulturlandskap innafør planområdet og influensområdet og det er gjort gode verdivurderingar av kulturmiljøa. Det er gjort ei samla vurdering av kva alternativ som er dårlegast og kva alternativ som er best for kulturmiljøa i området. Delrapporten er difor eit godt kunnskapsgrunnlag for vurdering av kva konsekvensar dei ulike alternativa vil få for kulturminneinteressene. Den vil og vere eit godt grunnlag for lokal, regional og nasjonal kulturminneforvaltning. I konsekvensutgreiinga kjem det fram at det på detaljnivå er manglande dokumentasjon og registrering av nyare tids kulturminne og kulturlandskap innafør planområdet, og det er difor trong for nye registreringar (sjå under kulturhistoriske undersøkingar).

Kulturminne og kulturmiljø

Hordaland fylkeskommune har vurdert saka som regional sektorstyresmakt innan kulturminnevern. Fylkeskonservatoren ber om at regional kulturplan vert teken med som referansegrunnlag i planomtalen. Sjå nettsida: <http://www.hordaland.no/Hordalandfylkeskommune/Kultur/kulturplan/> .

Fylkeskonservatoren er i hovudsak samd med vurderingane som er gjort i tilleggsutgreiinga delrapport 4: kulturmiljø, men vil leggje til at dei militære anlegga frå andre verdskrig på Røtinga og Svarvhella på Reksteren må sjåast som del av eit større system av fort som høyrte til Artillerigruppe Korsfjord. Bergen var ei svært viktig hamn og ein finn mange krigsminne knytt til forsvaret i kommunane rundt byen. Sjølv om tiltaka ikkje kjem i direkte konflikt med desse kulturminna vil vi gjere merksam på at dei må sjåast i samanhengen. Vi meiner at det samla anlegget har høg verdi. Det samla anlegget besto av 7 fort, 1 kanonbatteri, og 2 torpedobatteri og 2 framskotne peilestasjonar på Marstein og Slotterøy. Artillerigruppa hadde som oppgåve å overvake og hindre invasjonforsøk via dei sør og sørvestleige seglingsledane til Bergen, og verne eigen skipstrafikk i området.

Vurderingane i tilleggsutgreiinga er basert på linjeføringa til bru og veg, som ligg føre. Dette er ei linje som kan verte justert på reguleringsplannivå.

I konsekvensutgreiinga er det gjort ei vurdering av potensialet for funn av automatisk freda kulturminne i områda som vert direkte råka av tiltaket. Det er gjort greie for avbøtande tiltak for dei råka kulturmiljøa både i anleggsperioden og i den permanente situasjonen. Fylkeskonservatoren ber om at dette får høg prioritet.

Kulturhistoriske undersøkingar

Hordaland fylkeskommune og Bergens Sjøfartsmuseum varslar at det må utførast arkeologiske undersøkingar både på land og i sjøareal, jf. § 9 i kulturminnelova.

Med omsyn til prosessar i planlegging og vedtak vil det vere ei stor føremon å få gjennomført arkeologiske og marinarkeologiske registreringar så tidleg som mogeleg. Eventuelle kulturminneverdiar er slik avklart før reguleringsplanen vert ferdigstilt. Planområdet har høgt potensiale for funn av hittil ukjende kulturminne både i Os og på Tysnes.

For å sikre ei god og føreseieleg framdrift, og unødvendige forseinkingar i planprosessen vil Fylkeskonservatoren rå til at den arkeologiske og marinarkeologiske registreringa vert gjort før reguleringsplannivå. Dersom tiltakshavar ønskjer å komme i gang med arkeologisk registrering så snart som råd, må Hordaland fylkeskommune og Bergens Sjøfartsmuseum få tilbakemelding om dette. Hordaland fylkeskommune og Bergens Sjøfartsmuseum vil deretter ta stilling til omfang og type undersøkingar som trengs, jf. § 9 i kulturminnelova. Ut i frå dette utarbeidast det kostnadsoverslag, jf. nasjonal standard for budsjettering. Bergens Sjøfartsmuseum ber tiltakshavar om å ta kontakt i forkant av kartlegging av sjøbotn slik at Sjøfartsmuseet kan vurdere eventuell deltaking i kartlegginga.

Dersom § 9 undersøkingar skulle påvise nye funn av automatisk freda kulturminne som kjem i konflikt med val av vegtrase, må saka handsamast av Riksantikvaren som dispensasjonsmynde etter kulturminnelova.

Vurdering av alternativ

Bru over Bjørnafjorden

Alle vegalternativa inneber kryssing av Bjørnafjorden med bru. Kulturmiljø og kulturlandskap rundt Bjørnafjorden generelt og på Reksteren og Røtinga spesielt, vil bli utsatt for store inngrep som vil vere fysisk og visuelt skjemmaende. Traséalternativa får i varierende grad negative konsekvensar for spesielt fem kulturminnemiljø som er definert i Statens vegvesen sin konsekvensutgreiing for kulturmiljø. Desse er Gjøvåg (KM38), Kaldafoss (KM39) og Svarvhella (KM40) og Kobbavågen (KM53) og Røtinga fort (KM54).

K7 og K8

Fylkeskonservatoren er samd med Konsekvensutgreiing Delrapport 4: kulturmiljø i at K7 og K8 kan rangerast likt når det gjeld negativ konsekvens for kulturmiljø. Tiltaket får stor negativ konsekvens for Gjøvåg. Tiltaket får middels negativ konsekvens for Svarvhella og Røtinga fort, stor negativ konsekvens for Kobbavågen, og liten konsekvens for Kaldafoss. Her er potensial for funn av hittil ikkje kjente kulturminne.

Alternativet får moderat negativ konsekvens for kulturmiljø på Reksteren og stor negativ konsekvens for kulturmiljø på Røtinga.

K7-1

Tiltaket vil få stor negativ konsekvens for Gjøvåg, Kaldafoss og Svarvhella. Tiltaket får middels negativ konsekvens for Røtinga fort og Kobbavågen.

Alternativet får store negative konsekvensar for kulturmiljø på Reksteren, mindre negativ konsekvens for kulturmiljøet på Røtinga. Her er potensial for funn av hittil ikkje kjente kulturminne.

K8-1

Tiltaket får stor negativ konsekvens for Gjøvåg. Tiltaket får middels negativ konsekvens for Svarvhella, Kobbavågen og Røtingen fort. Tiltaket får liten negativ konsekvens for Kaldafoss. Her er potensial for funn av hittil ikkje kjente kulturminne.

Alternativet får mindre negative konsekvensar for kulturmiljøet på Reksteren og på Røtinga.

Gang- og sykkelveg (G/S) Røtinga

Alternativ 1

Stor grad av konflikt mellom traséalternativ og kulturmiljø, samt stort potensial for funn av hittil ikkje kjente kulturminne.

Alternativ 2

Mindre grad av konflikt mellom traséalternativ og kulturmiljø, men stort potensial for funn av hittil ikkje kjente kulturminne.

Alternativ 3

Mindre grad av konflikt mellom traséalternativ og kulturmiljø, men eit visst potensial for funn av hittil ikkje kjente kulturminne.

Tilråding og konklusjon kulturminne

Alle traséalternativa får negative konsekvensar for kulturminne og kulturmiljø av regional og nasjonal verdi. Alternativ K8-1 er vurdert som det beste alternativet då det får minst negative konsekvensar for kulturminne og kulturmiljø. Traséen vil ha same negative konsekvens som dei andre traséalternativa når det gjeld

kulturmiljø Gjøvåg, men vil ha mindre påverknad på kulturmiljø på Kaldafoss, Svarvhella, Kobbavågen og Røtinga fort. Det er høgt potensial for funn av ukjende arkeologiske kulturminne i deler av traséen.

Når det gjeld gang- og sykkelveg er alternativ 2 og 3 dei beste alternativa då desse får minst negative konsekvensar for kulturminne og kulturmiljø. Alternativ 2 har høgare potensial for funn av ukjende arkeologiske kulturminne enn alternativ 3.

Konsekvensutgreiinga tilrår bru- og vegalternativ K8-1 som beste løysing for kulturminne og kulturmiljø. Fylkeskonservatoren er samd i tilråding av alternativ K8-1, som ser ut til å medføre minst negative konsekvensar for kulturmiljø. Fylkeskonservatoren tilrår G/S-alternativ 2 og 3 då desse ser ut til å medføre minst negative konsekvensar for kulturmiljø.

Fylkeskonservatoren rår ifrå traséalternativ K7-1, K7 og K8 då desse får store negative konsekvensar for kulturminne og kulturmiljø i planområdet. På Reksteren vil traséane ligge så langt vest at det vil være eit høgare konfliktnivå med omsyn til kulturminne og kulturlandskap enn K8-1. K7 og K8 vil komme i konflikt med kulturmiljøet i Kobbavågen og det militære anlegget på Røtinga.

Fylkeskonservatoren rår i frå gang- og sykkelveg alternativ 1, då dette får store negative konsekvensar for kulturmiljø i Kobbavågen. Her er og særst høgt potensial for funn av ukjende arkeologiske kulturminne.